

a demokrácia valóban mindenütt megvalósítandó cél kell-e, hogy legyen, illetve egyensúlyi helyzetet teremt-e, hisz felfogható akár egy bizonyos méretet és bonyolultságot, illetve minőséget elérő társadalom összetartása és működtetése költségek is, ami más közigbe ültetve nem feltétlenül eredményez maximális közjöt.

Hiányolható, hogy a szerző csak a lakossággal szemben álló, az elnyomott lakosság erőforrásaira – és nem, mondjuk, valamilyen természeti erőforrás monopóliumára – épülő, ugyanakkor a demokráciát ismerő és valamelyest értő és kívánó népességgel rendelkező diktatúrákat vette számításba, illetve gyanítható, hogy eszközei itt vethetők be elsősorban. Nem vizsgálja, hogy a többször hivatkozott példa, Hitler Németország egy liberális szakasz után miért választotta voltaképpen önként a diktatúrát és tartott ki mellette oly sokáig; a gazdasági válságokat, anomikus állapotot csak, mint az elnyomottak tettrekészségét csökkentő tényezőt veszi számításba. Nem vizsgálja a hagyományok, a vallás igen jelentős, néha a diktatórikus hatalomgyakorlást közvetlenül támogató szerepét sem.

Arról, hogy a mű valóban betölti a szándékolt célját, tehát hogy az elnyomottak haszonnal forgatják-e, nincs adat, az emberek a tapasztalatok szerint többnyire a továbbiakban is spontán módon, az erőszakos elemeket sem nélkülözve próbálkoznak a diktatúrák megdöntésével, és elközelhető, hogy nem a valóban demokratikus, szabad társadalom képe lebeg szemük előtt. Ugyanakkor a mű olvasása során az ember fejébe szöget út a gondolat, hogy lehet, hogy ez a kissé leegyszerűsítő, gyakorlatias felfogás, a magától értehető értékek alapján álló praktikus stratégia, az emberek önfelszabadító képességébe vettet hit mégis többet képes tenni a szabadságról, mint elméleti fejezetek hosszú sora.

(Sharp, G.: *From Dictatorship to Democracy: A Conceptual Framework for Liberation*. Boston: Albert Einstein Institution, 1993. [<http://aeinstein.org/organizations/org/FDTD-2.pdf>])

Puskás Gábor

ÁTALAKULÓ IFJÚSÁG

1997-ben jelent meg Andy Furlong és Fred Cartmel könyve az ifjúságról, mely kísérletet tesz arra, hogy teljes képet adjon korunk angol ifjúságáról. Már a cím is jelzi, hogy a társadalomban valamiféle változás következett be, amely erőteljesen kihatott az ifjúságra. Ki sem kell nyitnunk a könyvet ahoz, hogy a társadalomi változás szerzők szerinti értelmezéséről képet kapjunk, ugyanis mindenjárt az alcímben szerepel az individualizáció, a rizikó és a kései modernitás kifejezés, ami rögtön Ulrich Beck *A kockázattársadalom* c. könyvét jutatja eszünkbe.

A szerzők számára Beck elmélete jelenti a kiindulópontot, olyannyira, hogy a könyvben az egész első fejezetet ennek a témanak szentelik. Az elmúlt két évtized változásairól fakadó kockázatok (rizikák) közül azonban kizárolag azokat tárgyalják, amelyek az ifjúságot érintik. Ezek a változások, amelyek a munkaerőpiac megváltozásáról, az oktatási expanzióból és a társadalompolitika átalakulásáról fakadnak, gyakorlatilag kihatnak a fiatalok összes tevékenységére, és többek között azt eredményezik, hogy a fiatalok egyre tovább függnek a családjuktól. Ezek a változások magukkal hozták az életstílus, a szabadidős tevékenységek és a kapcsolatrendszerek átalakulását. A fiataloknak olyan problémákkal kell szembenézniük, amelyek a szülők generációja számára jórészt ismeretlenek voltak. A szerzők szerint ezek az új problémák jelentik a fiatalok számára a rizikót a mai társadalomban. Furlong és szerzőtársai egy másik könyvben,³ amely az Európai Unió számára készült, a rizikók három nagy csoportját írják le, és rizikó helyett a fiatalok sebezhetőségeiről beszélnek az oktatás, a munkavállalás és a szabadidő területén.

A bevezetőben a szerzők elvetik Lyotard és Baudrillard posztmodern elméleteit, miszerint a modernitásban a társadalom leírására már nem alkalmasak a korábbi osztályfogalmak és struktúraelméletek. Szerintük a radikális változások, amelyek az utóbbi évtizedekben végbeumentek és megváltoztatták az ifjúságot, még mindig erősen strukturáltan jelennek meg. A posztmodern elméletek közül a szerzők kiindulópontjuknak Beck fent említett könyve mellett Giddens *Modernity and Self Identity* c. művét tekintik. Beck szerint a posztmodern világ egy

³ Furlong & Stadler & Azzopardi (2004) *Sebezhető ifjúság*. Szeged, Belvedere Kiadó.

veszélyes hely lett, ahol mindenkinek folyamatosan kockázattal kell számolnia. Az emberek eltolódnak korábbi társadalmi helyükéről és kényetlenek új alkalmazkodási módokat kidolgozni. Ez azonban nem jelent osztálynélküli társadalmat, hisz a modernításban az életutak individualizációja hasonló egyenlőtlenségi karakterisztikát mutat, mint az osztálytársadalomban. Az életutak individualizációja inkább azt jelenti, hogy a korábbi osztályjellemzők már nem határozzák meg az egyes ember életstílusát és gondolkodásmódját. A szerzők álláspontja szerint a korábbi szubjektív osztályfogalom gyengül ugyan, de nem vész el teljesen, az individualizáció pedig egyre fontosabb szerepet játszik a társadalomalkotásban.

Az individualizáció két szinten jelenik meg. Az első az objektív élethelyzet, amelyet külső kritériumok alapján lehet vizsgálni, a második pedig az egyén szubjektív tudata és identitása, amit kijelöl magának. Giddens szerint azonban az emberek nem teljesen szabadok az identitásuk kialakításában, hisz függnek az oktatástól, a munkaerőpiactól, azaz szűkítettek a választási lehetőségeik. A modernítás ugyan magában foglalja az új életstílusok kialakulását, de ez nem jelenti a társadalmi osztályegyenlőtlenségek eltörlését. Az osztály – gyengülő mértékben ugyan, de – még mindig hatással van az egyéni életutakra, a kollektív osztályidentitás azonban lényegesen háttérbe szorul. A szerzők ebben az átalakuló társadalomban vizsgálják az ifjúság helyzetét. A rizikót szerintük pont az jelenti, hogy az ifjúság még nem tudta kialakítani a megfelelő alkalmazkodási módot ehhez az új társadalomhoz.

A további fejezetekben a szerzők néhány empirikus kutatás eredményeivel ismertetik meg az olvasót. Tematikusan külön fejezetben vizsgálják a fiatalok helyzetét különböző szempontok szerint. Az alábbiakban röviden bemutatom, hogyan látták a szerzők Anglia ifjúságát a kilencvenes évek végén.

Nem meglepő, hogy a fiatalok helyzetének leírásakor az első fejezetet az oktatási rendszer megváltozásának szentelik, ugyanis a fiatalokat érintő változások kiindulópontja az oktatási expanzió, az oktatásban tanulók számának erőteljes növekedése.

Az oktatás a kilencvenes évek végére a fogyasztói társadalom termékévé vált, ebből kö-

vetkezik, hogy a továbbtanulás is az egyéni döntés eredménye. Azonban az egyenlőtlenségek változatlanul megmaradtak az oktatási rendszerben, azaz a reformok ellenére a társadalmi reprodukciós folyamatok nem változtak. Az iskolai rizikók új jellemzői, hogy még korábban kollektív szinten jelentek meg, addig most, a posztmodern korban, minden individuális szinten, az egyének szintjén zajlik. A munkaerőpiac megváltozása miatt elvárás lett a minél magasabb iskolai végzettség megszerzése, és emiatt az oktatásban tanulók száma erősen növekedett. A teljesítményorientáltság fontossá vált, az egyéni teljesítmény szerepe erősödött az oktatásban. A brit iskolarendszer radikális megváltoztatása nem járt együtt az egyenlőtlenségek eltűnésevel. Példaként lehet felhozni, hogy jóllehet javult a munkásosztályból származó gyerekek tanulmányi átlaga, de még mindig a középosztálybeli gyerekeké alatt marad. A meritokratikus elvek nem teljesen tudtak megvalósulni az iskolai rendszer strukturáltságá miatt. A vitatatlan változások ellenére inkább folytonosságról beszélhetünk. Az iskolarendszer változása nem hozta meg a várt eredményt, a társadalom egyenlősítését.

A második legfontosabb terület, amely meghatározza a fiatalok helyzetét, a munkaerőpiac. Ez is erőteljes változásban ment keresztül az utóbbi két évtizedben. Az oktatási rendszerből az átmenet a munkaerőpiacba korábban egyértelmű volt a fiatalok számára. Ez a kilencvenes években radikálisan megváltozott. Az életutak linearitása heterogenizálódott. Mindez sok problémával járt a fiatalok számára. Ennek egyik legerősebb kifejezője a fiatalok munkánélküligé. A foglalkoztatottság szektorok szerinti megoszlása erőteljesen átalakult a posztindisztríalis társadalomban, a szolgáltató szektor szerepe vált dominánssá. A korábbi nyolcórás teljes állásokban foglalkoztatott fiatalok száma csökkent. Különböző munkavállalási formák kerültek előtérbe, úgymint önfoglalkoztatottság, részmunkaidő és megbízásos munkaviszony. Megnőtt az egyének felelőssége a munkavállalásnál. Ezek a változások globális bizonytalanságot eredményeztek a fiatalok körében. A munkavállalási formák éles egyenlőtlenségekhez vezettek a társadalomban. Az átmenet az iskolából a munkába ugyan egyre komplexebb és változatosabb, de a szerzők szerint ez a tendencia nem fogja meg-

változtatni a társadalmi struktúrát, csak elmosódottabbá teszi. A munkaerőpiac változásai a globalizáció miatt következtek be. A magas iskolai végzettségű fiataloknak megnőttek a lehetőségei, de ezek a lehetőségek magukkal hoztak egy korábban nem létező, kemény versenyhelyzetet a munkaerőpiacra. Mivel a lehetőségeket leginkább a magasan képzett fiatalok tudják kiaknázni, a munkaerőpiacra a meglévő társadalmi különbségek megmaradtak. A munkásosztályból származó fiataloknak sok új hártránnal kell szembesülniük. A rugalmas munkavállalási formák miatt a létfizetőság nagymértékben csökken, a képzetlenebbek pedig a munkaerőpiac perifériájára szorultak. Csökkent a tradicionális szakszervezetek taglétszáma, ezzel szemben a professzionális középosztály és az új menedzser réteg egyre szervezetlenebb lett. A munkavállalási formáknál a kék- és fehérkolláros megkülönböztetés helyett fontosabb lett a rugalmas és a kötött munkaidő közti különbségtétel. A fent felsoroltak minden fiatal számára szubjektív létfizonytalansághoz vezethetnek. Azonban objektívan nézve a legveszélyeztetettebb helyzetben azonban az alacsony társadalmi helyzetű fiatalok állnak.

A következő fejezetben a fiatalok családtól való függőségét vizsgálják a szerzők, amelynek egyik meghatározó eleme a fiatalok lakhelye. A kilencvenes évekre egyre több fiatal költözött el otthonról saját lakásba vagy albérletbe, jelezve a növekvő lehetőségeket. Az ifjúsági életszakasz meghosszabbodása miatt ma a fiatalok többfélé életformát tudnak kipróbálni, ami a korábbi generációk számára ismeretlen volt. Azonban ez a próbálkozás a késsei modernításban nagy nehézségebe kerül az individualizmus miatt. A fiatalok egyre kevésbé képesek olyan stabil társadalmi identitást kialakítani, amely egész életükben meghatározó lesz. Korábban a munkásosztálybeli fiatalok akkor hagyták el a szülői házat, amikor megházasodtak. Ezt gyorsan követte a saját család alapítása. A középosztálybeli fiatalok számára a lakhelyváltás gyakran egy időben zajlott egyéb változásokkal: még nem szakadtak el teljesen a szülőktől, de saját családot sem alapítottak. Ez a folyamat nagymértékben összefügg a meghosszabbodott tanulási idővel. Manapság a középosztály és a munkásosztály fiataljai közt sokkal nagyobb a hasonlóság az oktatási expanzió következtében. A legtöbb fiatal nem hárasság, családalapítás miatt hagyta el az ott-

honát, hanem a függetlenség vágya miatt. Ezek a változások megmutatják az individualizációt, a fiatalok növekvő választási szabadságát.

A fiataloknál nagyon meghatározó a szabadidő eltöltése, mivel ennek módja kihat a fiatalok életstílusára, valamint meghatározza az ifjúsági szubkultúrát, ezek következtében strukturáló tényezővel alakul. A fiatalok státusának kialakulása, a fiatalkor életszakasz meghosszabbodása, a növekvő szabadság és választási lehetőségek miatt a társadalmi osztály egyre kevésbé határozza meg a fiatalok szabadidejét és életstílusát. A legtöbb a középiskola befejezése után továbbtanulnak, emiatt egységesedik a fiatalok életstílusa. Ezzel párhuzamosan csökkennek a továbbtanuló és a nem tovább tanuló fiatalok, illetve – leginkább a felsőoktatásban – a nemek közti különbségek. A fiatalok szubkultúrájára nem ismer társadalmi osztályhatárokat, és egyre kevésbé a különböző társadalmi osztályba tartozók életstílusa közötti különbség is. Ugyanakkor megjelenik egy leszakadó fiatal réteg, a munkanélküli fiatalok csoportja. A munkanélküliek kizárodnak a fogyasztói társadalomból és kultúrából, és ez az eltérő életstílusukban is megmutatkozik.

A hatodik fejezetben a fiatalok egészségügyi helyzetét elemzik a szerzők. Megállapításuk szerint a vizsgálatok nem mutatják, hogy a fiatalok átlagos egészségi állapota romlana, többségük jó egészségnek örvend. Az egészségi állapotnál a társadalmi egyenlőtlenségek csak később, a felnőttkorban mutatkoznak meg. Míg a dohányzás jobban elterjedt a munkásosztálybeli fiataloknál, addig az alkoholfogyasztás és a könnyű drogok használata már inkább a középosztálybeli fiatalokra jellemző. A vizsgálatokból kiderült, hogy a mentális betegségek inkább veszélyeztetik a fiatalokat, mint a testi betegségek. Előbbiek közül a leggyakoribb a depresszió, különböző evési zavarok (anorexia, bulémia), valamint az öngyilkosság. Ezek a mentális betegségek éles nemű különbségeket mutatnak. Megjelenésük összefügg az individualizációval és a kollektív identitás gyengülésével. A társadalmi rizikók általában kevéssé hatnak ki fiatalkorban az egészségre, azonban itt is megjelenik egy marginalizált csoport – a munkanélküliek csoportja –, amely a növekvő bizonytalanságérzet miatt az átlaghöz képest sokkal rosszabb egészségi és mentális állapotban van.

A hetedik fejezetben a fiatalkori bűnözést veszi górcső alá a tanulmány. Habár nagyon sok fiatal vesz részt bűncselekményekben, és sokan válnak szenvédő alannyá, nem lehet azt állítani, hogy nőtt volna a fiatalkori bűnözés aránya, hisz az egész társadalomban nőtt a bűnelkövetések száma. A fiatalkori bűnözést leginkább a média helyezi a középpontba, amit a társadalom bűncselekményektől való félelme tovább gerjeszt.

A bűnelkövetés és a bűnelszenvedés nem társadalmi egyenlőtlenségek alapján jelenik meg, hanem földrajzi megoszlást követ. A közfelfogásban a deprivált helyzetet és a bűnelkövetést még mindig összekapcsolják, azonban a vizsgálatok azt mutatják, hogy a munkanélküli munkásosztálybeli fiatalok körében az átlagosnál nem magasabb a bűnelkövetők aránya. A hárányos társadalmi csoportok tagjait azonban a bírósági eljárás során gyakrabban büntetik meg, mint a jobb társadalmi helyzetben lévőkét. A bűncselekmények gyakoriságának növekedéséhez az ifjúsági szubkultúrák szerepének erősödése is hozzájárul.

A fiatalok jellemzőinek vizsgálatakor az utolsó fejezetet a politikának szentelik a szerzők. Megállapításuk szerint, ha elfogadjuk azt a nézetet, hogy a fiatalok a hordozói a társadalmi változásoknak, akkor a jövőben egy konzervatív fordulat várható. Azt a vizsgálatok egyértelműen igazolták, hogy a politikai nézetek kialakításánál a család a legmeghatározóbb szerep, mivel a fiatalok általában a szülők politikai nézeteit teszik magukévé. A posztmaterialista társadalomban a fiatalok politikai cselekvésmintái nem individualizálódnak. A fiatalok kollektív problémákkal szembesülnek, de a társadalmi helyzettől függően eltérő válaszokat adnak a problémáakra. A szerzők egyetértenek Abrams-szal a tekintetben, hogy az egyéni rossz társadalmi helyzet inkább stresszhez vezet, mint politikai bizonytalansághoz. Itt is megjelenik egy leszakadó marginális csoport, amely hátrányos társadalmi helyzete miatt szélsőséges politikai irányzatokhoz csapódhat. Ezek a szélsőséges politikai nézetek olyan erősen hatnak, hogy nagyban meghatározzák a fiatalok életstílusát. A vizsgálatok ennek ellenére azt mutatják, hogy a fiatalok gondolkodásában a politika egyáltalán nem játszik központi szerepet.

A fentiekből láthatjuk, hogy az angol ifjúság is hasonló problémákkal szembesül, mint a

magyar. Ez alátámasztja az Európai Unió által kiadott Ifjúsági Fehér Könyv alapvető állítását, miszerint egész Európában hasonló kihívások érik az ifjúságot. Természetesen nem lehet állítani, hogy a könyvben leírtak mindenben megfelelnek a magyar helyzetnek, csupán inkább csak előre jelezhetik a magyar ifjúság helyzetének átalakulását, hisz Magyarországon is – igaz, sokkal később – végbeumentek az angliaihoz hasonló változások. Ez persze nem jelenti azt, hogy nálunk is minden ugyanúgy fog lezajlani, mint Nagy-Britanniában. Éles különbség érezhető a magyar és az angol társadalom között, úgyhogy a könyv terminológiája nem is alkalmazható egy az egyben a magyar viszonyokra. Míg Angliában nagyon erős tradíciója van mind a munkásosztálynak, mind a középosztálynak, addig Magyarországon csak most kezd kialakulni egy igazi középosztály.

Cartmel és Furlong elemzéséből látható, hogy Angliában is lezajlott az ún. ifjúsági korszakváltás, csak hamarabb mint Magyarországon. Az ifjúsági korszakváltás fogalma először Nyugat-Európában jelent meg Jürgen Zinnecker nyomán. Modellje szerint az ifjúsági korszakváltás két külön ifjúsági korszakból tevődik össze. Az egyik az ipari társadalomakra jellemző átmeneti ifjúsági korszak, a másik a posztindusztriális társadalomakra jellemző iskolai ifjúsági korszak.

Az átmeneti ifjúsági korszakban az ifjúság még nem önálló kategóriaként, inkább csak a gyermekkorból a felnőttkorbára való kényszerű átmenetként jelenik meg – saját értékek, életstílus nélkül. A fiatalokra leginkább a felnőttek intézményrendszerére, normarendszerére hat, mivel még nem alakították ki saját normarendszerüket. A felnőttekhez képest alárendelt viszonyban vannak, a felnőttek társadalmának az alján tartózkodnak.

Az átmeneti ifjúsági korszakkal szemben az iskolai ifjúsági korszak már sokkal inkább önálló életszakaszként jelenik meg. Leginkább a felsőoktatásban tanulókat érinti. Az ifjúság saját normarendszert alakít ki, saját értékekkel. A fiatalok önálló életstílust próbálnak kialakítani, amely egyrészt nagyfokú önállósággal jár, másrészről a felelősségről a felnőtt társadalomra hárul. Ezekre a fiatalokra már nem hat olyan erősen a felnőtt világ struktúrája, intézmény- és értékrendszeré, autonómiájuk nagymértékben növekszik. Mivel a fiataloknak már nem kell

pénzkereső tevékenységet folytatniuk, megnő a saját aktivitásra fordítható idő, ami a különböző ifjúsági életstílusok megjelenéséhez vezet. Nyugat-Európában az átmeneti ifjúsági korszak a hatvanas évek elején kezd felbomlani, ugyanez a folyamat Kelet-Európában majdnem húsz évet várat magára.

A társadalmi reprodukció tekintetében az átmeneti ifjúsági korszak az öröklésen alapszik, ezzel ellentétben az iskolai ifjúsági korszakban meg kell küzdeni a pozíciókért. Az átmeneti ifjúsági korszak rövidebb, mint az iskolai ifjúsági korszak. A legfontosabb szocializációs tényező a család, a munkahely. Ezzel szemben az iskolai ifjúsági korszakban a fiatalokra leginkább az iskola, a kortárcsoportok és a médiumok hatnak. Míg az átmeneti korszak ifjúsága a felnőtt társadalom kultúráját fogadja el, addig az iskolai korszak ifjúsága saját kulturális mintákat alakít ki.

Az egész könyvben a fent említett ifjúsági korszakváltás jellemzőit írják le a szerzők. Azonban az elméletet a társadalmi struktúra szerint vizsgálják. A legfőbb megállapítása a könyvnek, hogy a korábbi társadalmi egyenlőtlenségek nem szűntek meg, jelen vannak a társadalomban. Az individualizmus ezeket az egyenlőtlenségeket csak enyhíteni tudja, de megszüntetni nem.

(Furlong, A.; Cartmel, F.: *Young People and Social Change*. Buckingham [England], Philadelphia, Open University Press, 1997.)

Tarnay István

A BRIT FIATALOK ÉS A TÁRSADALMI NYILVÁNOSSÁG

Az Open University gondozásában *Youth in Society* címmel jelent meg Angliában az a tanulmánykötet, amely különösen széles tematikus intervallumban ad betekintést a brit és a nyugat-európai ifjúságkutatás és ifjúsági munka eredményeiről, irányairól. A könyv széles spektruma ellenére helyenként sokkal inkább tézis-összefoglalókra épít, mintsem a szerzők empirikus tapasztalataira. Ez persze nem vesz el semmit a kötet értékéből, hiszen a logikusan

egymásra épülő tanulmányok kiváló szerkesztési munkáról tanúskodnak. A szerzők többsége egyetemi oktató-kutató vagy tudományos intézet, ifjúsági civil szervezet munkatársa. A szerzők zöme brit, de a kötetben megtalálható a cassai Társadalomtudományi Intézet két szlovák kutatójának, Ladislav Lovásnak és Josef Vyrošnak a brit Wendy Stanton Rogers-szel és Rex Stanton Rogers-szel közösen publikált írása is az európai fiatalok értékorientációról (*Young People's Aspirations in a Changing Europe*).

A kötet megjelentetésével a szerzők elsődleges célja annak az elterjedt prekonceptiónak a lerombolása, amely a brit fiatalok csoportját alapvetően társadalmi problémaorrás ként jelenti meg. Céljuk elősegíteni egy valós, kritikai helyzetkép kialakulását a fiatalokról és ezáltal megpróbálni helyére tenni, újragondolni az ifjúság fogalmát.

Ennek elérését két úton látják lehetségesnek. Egyfelől a fiatalok változó cselekvési mintáinak, értékattitűjeinek, másfelől a felnőtt társadalom hozzájuk való viszonyának elemzésével. A szerzők kiindulópontja, hogy minden generációban tanulnia kell egymástól, egymásról, és hasznura lehet egy széles körű társadalmi párbeszéd.

A kilencvenes évek második felében az ifjúsági átmenet még hangsúlyosabb szerepet kapott, mint korábban. A felsőoktatás drámai expandíciója, a megszüntetett vagy legalábbis csökkenett ifjúsági járulékok és a diákhitel-rendszer bevezetése elősegítette a fiatalok családjuktól való gazdasági függőségét. Ez a „megerősödött függőség” Európa-szerte megfigyelhető. A felsőoktatás privatizációja az Egyesült Királyságban magával hozta az aránytalanul magas hallgatói létszámokat, amelyek egyaránt befolyásolják a magas szintű rész- és teljes munkaidőt, és generárnak jelentős adósságterheket. A felsőoktatási expandíció és az „élethosszig tartó tanulás” szlogenje összekapcsolódik a fiatalokra erőteljesen ható „képes vagyok rá”, „meg tudom temni” világképpel. Az eszme, hogy „bárki képes rá, amíg elég kitartás van benne” az, ami miatt ma a fiatalok sokkal inkább önmagukat vádolják saját hibájukért, mint a gazdasági vagy szociális helyzetüket. Sok szempontból az Egyesült Királyság jóval különbözőbb, polarizáltabb és kevésbé meritokratikusabb, mint egy generációval korábban. A fehér többségű, aktív, középosztálybeli fiatalok sima és kiszámítható úton juthatnak el a